

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента доктора медичних наук доцента

БАТОГА Віктора Маркіяновича

на дисертаційну роботу

ДОЛИНЧУК Людмили Василівни

на тему: **«Клініко-лабораторне обґрунтування профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями в дітей»,**

подану на здобуття наукового ступеня **доктора філософії**
галузі знань **22 «Охорона здоров'я»** за спеціальністю **221 «Стоматологія»**

Актуальність обраної теми дисертації.

Красиві зуби стали невід'ємною частиною іміджу сучасної людини, одним з показників його, здоров'я і благополуччя. Проте останніми роками спостерігається тенденція як до збільшення поширеності зубощелепних аномалій, так і до підвищення ступеня виразності їхніх естетичних, морфологічних та функціональних проявів [Дорошенко СІ, 2009; Onyesao СО, 2006]. Динаміка зростання поширеності та інтенсивності основних стоматологічних захворювань і зубощелепних аномалій у дітей та дорослих, викликає велике занепокоєння у лікарів-стоматологів, як в нашій країні, так і за кордоном.

Розвиток та перебіг найбільш розповсюджених стоматологічних хвороб, до яких відносяться карієс зубів та запальні захворювання пародонта, тісно пов'язані з гігієнічним станом порожнини рота. Численні дослідження та публікації з даного напрямку переконливо доводять провідну роль мікробного фактору в патогенезі зазначених патологічних процесів. Раціональну гігієну порожнини рота розглядають, як одну з найбільш дієвих чинників у комплексі лікувально-профілактичних заходів щодо основних стоматологічних захворювань. Особливо важливою роль ефективного догляду за порожниною рота та боротьби з утворенням зубного нальоту виглядає з точки зору забезпечення та підтримання стоматологічного здоров'я дітей.

У структурі стоматологічних захворювань зубощелепні аномалії займають третє місце після карієсу і захворювань тканин пародонту. Відповідно до сучасних уявлень, вони відносяться до числа мультифакторних захворювань і виникають в результаті складної взаємодії спадкових і екзогенних факторів [Куроедова ВД та ін., 2012; Потапчук АМ та ін., 2013]. Епідеміологічні дослідження, проведені на території України, свідчать про високу поширеність морфологічних і функціональних порушень зубощелепно-лищевої ділянки у дітей та підлітків [Дрогомирецька МС та ін., 2010; Дорошенко СІ, 2009; Потапчук АМ та ін., 2013]. Інформація про частоту зубощелепних аномалій та деформацій у дитячого населення суперечлива, що пояснюється екологічними, геохімічними, соціальними особливостями регіонів. Частота морфологічних порушень зубощелепної системи у школярів становить близько 50%.

Успішність ортодонтичного лікування пацієнтів досить часто залежить від тісної взаємодії лікаря-ортодонта й лікаря хірурга-стоматолога. Комплексний підхід, що включає ортодонтичне лікування зубощелепних аномалій в поєднанні із застосуванням сучасних хірургічних методик дозволяє швидше позбутися вад у щелепно-лищевої ділянці та забезпечити кращу стабільність досягнутих результатів [Дмитренко МІ, 2019].

Тому доцільність проведеного наукового дослідження не викликає сумнівів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами темами.

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри стоматології дитячого віку Буковинського державного медичного університету на тему «Розробка методів профілактики та лікування основних стоматологічних захворювань у дітей з урахуванням чинників ризику їх розвитку» (ДР № 0121U110122). Здобувачка є співвиконавцем двох розділів цієї теми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність.

Вірогідність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі Долинчук Людмили Василівни зумовлені адекватно обраними науково-методичними підходами до вирішення поставленої мети та завдань, достатнім обсягом дослідженого матеріалу (75 ортодонтичних пацієнтів віком 12-15 років), використанням комплексу правильно підібраних сучасних високоінформативних взаємодоповнюючих методів дослідження, високим рівнем науково-інформаційного супроводу та відповідною статистичною обробкою отриманих кількісних величин.

Добровільні інформовані згоди пацієнтів підписувалися батьками та дітьми, якщо останні досягли 14 років. У них надавалася згода на проведення клінічних досліджень із дотриманням чинного законодавства: наказу МОЗ України від 23.09.2009 р. №690; GCP (1996р.); Конвенції Ради Європи про права людини та біомедицину від 04.04.1997р.; Гельсінської декларації Всесвітньої медичної асоціації про етичні принципи проведення наукових медичних досліджень за участю людини (1964-2013 рр.).

Проведені дослідження відповідали біоетичним нормам, що зазначено у висновках комісії з біоетики Буковинського державного медичного університету.

Лікувально-профілактичні заходи та спостереження за дітьми, застосовані у роботі, відбувалися на базі кафедр стоматології дитячого віку та хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Буковинського державного медичного університету.

Лабораторні дослідження, які були виконані в межах дисертаційної роботи, здійснювалися в лабораторії ОКНП «Чернівецька обласна клінічна лікарня» та кафедри біоорганічної і біологічної хімії та клінічної біохімії Буковинського державного медичного університету.

Наукова новизна отриманих результатів.

У дисертаційній роботі Долинчук Людмили Василівни «Клініко-лабораторне обґрунтування профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями в дітей» вперше:

- визначено характер та частоту виникнення ускладнень, що розвиваються в дітей після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями, залежно від групової приналежності зуба, виду оперативного втручання, віку і статі пацієнта;

- встановлені взаємозв'язки між станом гігієни ротової порожнини дитини за умов ортодонтичної патології та розвитком ускладнень після видалення зуба за ортодонтичними показаннями;

- патогенетично обґрунтовано проведення корекції мікробіоценозу ротової порожнини дітей на різних етапах ортодонтичного лікування на основі клініко-лабораторних досліджень;

- розроблені методи профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями в дітей.

Практичне значення результатів дослідження.

Отримані дані в результаті проведених досліджень можуть стати основою профілактичних заходів, направлених на зменшення небажаних ускладнень у повсякденній діяльності хірургів-стоматологів.

На результатах дисертаційної роботи можуть базуватися подальші клінічні дослідження.

Матеріали дисертаційної роботи впроваджені в лікувальний процес закладів охорони здоров'я: ДУ «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії Національної академії медичних наук», Медичного центру Дніпровського державного медичного університету, Вінницького МКП «Медичний стоматологічний центр», Центру стоматології Університетської клініки Івано-Франківського національного медичного університету, КНП «Тернопільська стоматологічна поліклініка» Тернопільської міської ради, КНП «Міська дитяча стоматологічна поліклініка» та «Міська стоматологічна

поліклініка» Чернівецької міської ради, ОКНП «Чернівецький обласний стоматологічний центр», ОКНП «Чернівецька обласна клінічна лікарня», Навчально-лікувального центру «Університетська клініка» Буковинського державного медичного університету, Центральних районних лікарень Кіцманського, Заставнівського і Хотинського районів Чернівецької області.

Теоретичні положення та практичні рекомендації дисертаційної роботи впроваджені в навчальний процес на кафедрах терапевтичної стоматології та стоматології дитячого віку Буковинського державного медичного університету; кафедрі дитячої стоматології Івано-Франківського національного медичного університету; кафедрі дитячої стоматології Тернопільського національного медичного університету ім. ІЯ Горбачевського, кафедрі хірургічної стоматології, імплантології та пародонтології Дніпровського державного медичного університету, кафедрі хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Вінницького національного медичного університету ім. МІ Пирогова, кафедрі хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії з пластичною та реконструктивною хірургією голови та шиї Полтавського державного медичного університету.

Апробація результатів дисертації, повнота викладу основних положень, висновків і рекомендацій.

Основні положення дисертаційної роботи оприлюднено на науково-практичних конференціях. Результати проведених досліджень опубліковано у 15-ти друкованих працях, у тому числі 6 статей у фахових виданнях (у тому числі 1 – у журналі, що цитується в наукометричній базі Scopus, 1 – у закордонному виданні), 7 тез доповідей у матеріалах наукових форумів, одержано 2 патенти України на корисну модель.

Сукупність усіх публікацій повною мірою відображає викладені в дисертації результати дослідження.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності в дисертаційній роботі

У рецензованій дисертаційній роботі не встановлено ознак академічного плагіату, фальсифікації чи інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання дисертантом представленого наукового дослідження. Текст є оригінальним: всі цитати коректно позначені та відображені в списку літератури.

Оцінка структури, змісту та форми дисертації.

Дисертація побудована відповідно сучасним вимогам до оформлення дисертацій, затверджених Наказом МОН України № 40 від 12 січня 2017 року та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінетом Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року. Матеріали дисертаційної роботи викладені українською мовою на 242 сторінках (164 сторінки основного тексту) і складається з анотацій українською та англійською мовами, змісту, переліку умовних скорочень, вступу, огляду літератури, опису матеріалів та методів дослідження, 3-х розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів досліджень, висновків, практичних рекомендацій, списку використаної джерел (270 джерел, із них 257 – латиницею) та додатків. Робота містить 39 таблиць, ілюстрована 38 рисунками.

Першим структурним елементом рукопису дисертації є «**Анотація**», викладена державною та англійською мовами. У ній здобувачка стисло представила основні результати дослідження, коротко узагальнила основний зміст роботи із зазначенням наукової новизни та практичного значення. Анотацію завершує список публікацій за темою дисертації.

У «**Вступі**» на 7 сторінках обґрунтовано актуальність дослідження, сформульовано його мету, визначено предмет та об'єкт дослідження, підкреслено нові положення, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Для досягнення мети визначено конкретні завдання, наведено перелік методів дослідження.

В розділі «Хірургічний етап лікування в комплексі ортодонтичної допомоги (огляд літератури)» на 23 сторінках достатньо висвітлено частоту, характер, основні принципи діагностики та лікування ускладнень, які виникають після видалення зуба за ортодонтичними показаннями. Підрозділи написано чітко, логічно, літературною мовою, а відбір наукових джерел та їх аналіз свідчить про ґрунтовність та великий обсяг опрацьованого матеріалу.

У другому розділі «Матеріал і методи дослідження» на 19 сторінках авторкою логічно розподілено усіх пацієнтів віком 12-15 років на три групи. У першу дослідну – соматично здорові діти, котрі мали видалення зубів за ортодонтичними показаннями, що не супроводжувалося розвитком ускладнень; у другу – соматично здорові діти, котрі мали видалення зубів за ортодонтичними показаннями, що супроводжувалося розвитком альвеоліту; у третю – діти, хворі на дифузний нетоксичний зоб, котрі мали видалення зубів за ортодонтичними показаннями, що супроводжувалося розвитком альвеоліту.

Описано алгоритм застосованих методів: клінічних, біохімічних, імунологічних, мікробіологічних, статистичних. Розділ містить 12 таблиць, 4 формули. Завершується переліком 2-ох патентів України за темою наукового дослідження.

Результати власних досліджень викладені у трьох розділах роботи.

У третьому розділі «Клінічна характеристика операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями» на 23 сторінках на підставі аналізу медичних карт ортодонтичних пацієнтів здобувачкою подано результати оцінки хірургічного етапу ортодонтичного лікування дітей та аналіз ускладнень після операції видалення зуба, проведено оцінку соматичного стану дітей, аліментарних, соціально-поведінкових, у тому числі гігієнічних і профілактичних чинників, а також і стоматологічний статус дитини, який є важливим чинником ризику розвитку ускладнень після виконання маніпуляцій у ротовій порожнині.

Розділ проілюстровано 9 рисунками та 10 таблицями

Четвертий розділ рукопису дисертації містить 4 підрозділи. Його

викладено на 33 сторінках друкованого тексту, проілюстровано 14 таблицями та 12 рисунками, які ґрунтовно відображують його текстовий зміст. З метою виявлення можливих причин розвитку ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями даний розділ присвячений вивченню мікробіологічного стану ротової порожнини, неспецифічних та специфічних захисних компонентів ротової рідини та стану її антиоксидантного захисту.

У **Розділі 5** на 24 сторінках тексту Долинчук Людмила Василівна проводить оцінку ефективності методу профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями. Розділ доповнено 15 таблицями і 8 рисунками.

Розділи 3, 4, 5 власних досліджень завершуються проміжними висновками, переліком публікацій.

Розділ 6 «**Аналіз і узагальнення результатів**» (стор. 148-163) містить стислий виклад основних положень дисертації, із ґрунтовним порівнянням власного фактичного матеріалу із результатами відомих досліджень, є змістовним, достатньо лаконічним.

Дисертантка на підставі проведеного дослідження формує 7 обґрунтованих висновків, які відповідають завданням дослідження, відрізняються новизною, витікають із результатів проведеного дослідження.

Практичні рекомендації (4) підтверджені результатами досліджень.

Бібліографічний список використаних джерел охоплює 32 сторінки рукопису дисертації.

Завершують рукопис дисертації Додатки: перелік наукових праць в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та 38 актів впроваджень.

Зауваження та недоліки дисертації, запитання до здобувачки

Разом із загальною позитивною оцінкою дисертаційної роботи слід вказати на окремі технічні огріхи та механічні помилки, що виявлені при рецензуванні дисертації.

Дозвольте зупинитися конкретно на зауваженнях та побажаннях:

1. Рукопис дисертації містить поодинокі технічні огріхи, про що вказано рецензентом по ходу тексту рукопису і на полях.

2. Таблиці 2.9, 3.6 мають розриви, їх слід правильно технічно оформити.

3. У 3-му розділі на стор. 86 у тексті вказати посилання на автора.

4. У розділ 4, на нашу думку, доцільно вказати виробника тестового набору «Saliva-Chek Mutans».

5. Джерела літератури, на нашу думку, слід оформити з використанням Springer Vancouver Style, віднесеного до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій, наведеного у додатку 3 «Вимог оформлення дисертації» (пункт 11 розділу III) Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017р.).

Вказуючи на існуючі недоліки, слід визнати загальний високий рівень поданої дисертаційної роботи. Зазначені неточності та редакційні огріхи в оформленні рукопису дисертації не знижують наукової цінності як проведеного дослідження, так і висновків дисертації.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, яка вирішує актуальне наукове завдання в галузі медичних наук – стоматологія, яке полягає у зниженні рівня одонтогенних запальних захворювань у дітей, підвищення рівня стоматологічного здоров'я та запобігання розвитку можливих ускладнень з боку зубощелепної системи й організму дитини в цілому.

За актуальністю теми, методичним рівнем виконаних досліджень, науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, повнотою опублікування результатів дисертації, а також оригінальністю текстових даних (відсутністю порушення академічної доброчесності) робота Долинчук Людмили Василівни «Клініко-лабораторне обґрунтування профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями в дітей» відповідає «Вимогам до рівня кваліфікаційної наукової

роботи» Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінетом Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 221-Стоматологія (галузь знань 22-Охорона здоров'я).

Рецензент

завідувач кафедри
терапевтичної стоматології
Буковинського державного
медичного університету,
доктор медичних наук, доцент

Віктор Батіг

Віктор БАТІГ

Підпис *Батіг В.В.*
В.В. Батіг
Начальник відділу кадрів
Буковинського державного медичного університету

Батіг В.В.

19.07.2022